

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.67.54>
УДК 343.98+159.9: 343.347

**ЮРИДИКО-ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА
СУБ'ЄКТІВ ВЧИНЕННЯ НЕЗАКОННИХ ДІЙ З ОБЛАДНАННЯМ
ДЛЯ ВИГОТОВЛЕННЯ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ,
ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН ТА ЇХ АНАЛОГІВ**

Охріменко І.М.,

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри юридичної психології
Національної академії внутрішніх справ
orcid.org/0000-0002-8813-5107
e-mail: ivango-07@ukr.net*

Рівчаченко О.А.,

*кандидат юридичних наук, старший викладач
кафедри юридичної психології
Національної академії внутрішніх справ
orcid.org/0000-0002-1817-4223
e-mail: elenarivchach@ukr.net*

Охріменко І. М., Рівчаченко О. А. Юридикологічна характеристика суб'єктів вчинення незаконних дій з обладнанням для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів.

Метою дослідження є актуалізація юридикологічних особливостей суб'єктів вчинення незаконних дій з обладнанням для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів. Методологічною основою статті є теоретико-прикладний аналіз криміналістичних та психологічних складових особистості як суб'єкта вчинення незаконних дій з обладнанням для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів. Використано метод контент-аналізу нормативних актів, публікацій вчених, а також можливості діяльнісно-особистісного та структурно-функціонального підходів (під час окреслення позицій слідчої тактики). З огляду на це, стверджується, що юридикологічна характеристика особистості злочинця передбачає уособлення людини як соціально-біологічної системи, властивості й ознаки якої відображаються в матеріальному середовищі та використовуються під час розслідування злочинів. Також зазначається, що більшість дослідників (правників, психологів, ін.) поєднують елементи характеристики особистості злочинця в групі: соціальні (соціальний статус, освіта, сімейний стан, професія тощо); психологічні (світогляд, переконання, навички, звички, емоції, темперамент, психічні пізнавальні процеси й ін.); фізіологічні (анатомічні і функціональні ознаки).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в узагальненні юридикологічних особливостей суб'єктів вчинення незаконних дій з обладнанням для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів. Психологічним механізмом такої поведінки, як правило, є особистісна невизначеність: відсутнє стійке уявлення про себе та уподібнення з певною людиною, групою, соціальним середовищем у цілому, наявне підсвідоме бажання відгородитися від будь-якого проникнення в свій внутрішній світ. Дефіцит активного соціального спілкування призводить до втрати раніше існуючих соціальних ролей.

Висновки. Злочинцям даної категорії притаманні певні індивідуалізовані показники (зокрема, недостатня соціальна адаптованість; певний рівень криміналізованості суб'єкта у сфері незаконного обігу наркотиків; істотні зміни мотиваційно-потребової сфери особистості), що здійснюються вплив на побудову механізму вчинення незаконних дій з обладнанням для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів.

Виокремлення найбільш характерних соціально-демографічних та індивідуально-психологічних особливостей дає змогу вірно інтерпретувати наявну інформацію про суб'єктів вчинення незаконних дій з об-

ладнанням для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів, насамперед, на шляху попередження, викриття та розслідування аналогічних протиправних діянь, вирішення інших правоохоронних завдань тощо.

Ключові слова: суб'єкт, юридико-психологічна характеристика, обладнання, виготовлення наркотичних засобів, незаконний обіг наркотиків, досудове розслідування.

Okhrimenko I., Rivchachenko O. Legal and psychological characteristics of the subjects committing illegal actions with equipment for the manufacture of narcotic drugs, psychotropic substances and their analogues.

The purpose of the study is to update the legal and psychological characteristics of the subjects of illegal actions with equipment for the manufacture of narcotic drugs, psychotropic substances and their analogues. *The methodological basis* of the article is a theoretical and applied analysis of forensic and psychological components of personality as a subject of illegal actions with equipment for the manufacture of narcotic drugs, psychotropic substances and their analogues. The method of content analysis of regulations, publications of scientists, as well as the possibility of active and personal, and structural and functional approaches (when outlining the positions of investigative tactics). In view of this, it is argued that the legal and psychological characteristics of the offender's personality involves the personification of human as a socio-biological system, the properties and characteristics of which are reflected in the material environment and used in the investigation of crimes. It is also noted that most researchers (lawyers, psychologists, etc.) combine elements of the characteristics of the offender's personality into groups: social (social status, education, marital status, profession, etc.); psychological (worldview, beliefs, skills, habits, emotions, temperament, mental cognitive processes, etc.); physiological (anatomical and functional features).

The scientific novelty of the obtained results lies in the generalization of the legal and psychological characteristics of the subjects of illegal actions with equipment for the manufacture of narcotic drugs, psychotropic substances and their analogues. The psychological mechanism of such behavior, as a rule, is personal uncertainty: there is no stable idea of oneself and similarity with a certain person, group, and social environment in general; there is a subconscious desire to isolate oneself from any penetration into one's inner world. The lack of active social communication leads to the loss of pre-existing social roles.

Conclusions. The criminals of this category are characterized by certain individualized indicators (in particular, insufficient social adaptation; certain level of criminalization of the subject in the field of drug trafficking; significant changes in the motivational and needs sphere of the individual), which influence the construction of the mechanism of illegal actions, psychotropic substances and their analogues.

Isolation of the most characteristic socio-demographic and individual-psychological features allows to correctly interpreting the available information about the subjects of illegal actions with equipment for the manufacture of narcotic drugs, psychotropic substances and their analogues, primarily by preventing, detecting and investigating similar illegal actions, solving other law enforcement tasks, etc.

Key words: subject, legal and psychological characteristics, equipment, manufacture of drugs, drug trafficking, pre-trial investigation.

Актуальність теми. Немедичне споживання наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів, їх незаконний обіг в Україні залишаються гострою соціальною проблемою, становлять загрозу національній безпеці, завдають шкоду генофонду нації, перешкоджають гармонійному формуванню особистості й негативно впливають на функціонування держави і суспільства, викликаючи занепокоєння громадськості та зарубіжних експертів. Кожному поведінковому акту властива й певна структура, тобто специфічна технологія, що складається з набору й послідовності здійснення різноманітних дій, які стають діяльністю лише тоді, коли вони підпорядковані єдиній меті й об'єктивно-предметним умовам її досягнення. У контексті наведеного варто погодитися з визнанням того, що загальною метою вчинення конкретного злочину є забезпечення умов існування осіб, які займаються цим; конкретними ж цілями можуть бути практично всі ті цілі, що ставить перед собою людина.

Постановка проблеми. Одним з найважливіших структурних елементів злочинного діяння, у тому числі в сфері незаконного обігу наркотиків, є особистість злочинця. Серед наукових проблем, що викликають значний інтерес у представників правової та психологічної науки, питанню вивчення суб'єкта злочину належить одне із центральних місць. Вивченню особи, яка вчинила злочин, приділяють увагу науковці різних галузей знань: філософи, соціологи, кримінологи, психологи, криміналісти, спеціалісти у сфері кримінального права та кримінального процесу тощо. Так, зокрема, питаннями вивчення особистості злочинця займалися

такі вчені, як Д.О. Александров, В. П. Бахін, Р. С. Белкін, О. М. Васильєв, А.Ф. Зелінський, Л.І. Казміренко, М.В. Костицький, В. С. Кузьмічов, О.Л. Мартенко, В.С. Медведєв, М. В. Салтевський, К. О. Чаплинський, В. Ю. Шепітько та інші. Проте навіть з огляду на різноманітність наукових позицій досить часто залишаються без уваги юридико-психологічні детермінанти, які здатні виступати в якості профілюючих критеріїв щодо усвідомлення та розуміння особистості делінквента й притаманних йому поведінкових проявів у сфері незаконного обігу наркотиків. Зауважимо також, що деякі вузькогалузеві положення, що використовуються сучасною юридичною практикою, сформульовані без достатнього врахування досягнень сучасних прикладних досліджень щодо психологічного тлумачення індивідуальних характеристик злочинців. Виходячи із зазначеного, зупинимося на певних особливостях злочинців саме як суб'єктів вчинення незаконних дій з обладнанням для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів, що дає змогу розмежовувати їх за окремими типами для оптимізації заходів протидії та впливу, спрямованих на виявлення, викриття та розслідування аналогічних злочинів. У цьому можна вбачати *основну мету даної статті*.

Виклад основного змісту статті. Юридико-психологічна характеристика особистості злочинця передбачає уособлення людини як соціально-біологічної системи, властивості й ознаки якої відображаються в матеріальному середовищі й використовуються під час розслідування злочинів. Проте комплексний підхід дослідження конкретних осіб та явищ відображає свідоме розуміння стану речей через призму механізму самого поведінкового акту. Згідно з чинним кримінальним законодавством України протиправними визнаються дії, що охоплюють викрадення, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, чи заволодіння ним шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем та інші незаконні дії з таким обладнанням, призначене для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів [1]. Дослідження предмета злочинного діяння, передбаченого статтею 313 КК України, вимагає розгляду питання щодо його класифікації, адже не дивлячись на запровадження у 1995 році кримінальної відповідальності за незаконні дії з обладнанням для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів, на сьогодні відсутнє нормативне закріплення переліку такого обладнання. До цієї категорії обладнання, яке використовується для легального виробництва, виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та підлягає контролю, можна насамперед віднести: машини та механічні пристрої для таблетування лікарських засобів та нанесення покриття на таблетки; обладнання для наповнення та запаювання ампул; машини для очищення насіння маку.

Разом із тим, щодо обладнання, яке використовується для незаконного кустарного виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів, на сьогодні залишаються нормативно неврегульованими критерії, за якими таке обладнання визначається, при цьому також не окреслено його види та не здійснено класифікацію. Це не тільки ускладнює його ідентифікацію, здійснення порівняння для подальшого запобігання витоку такого обладнання до незаконного обігу, а й негативно впливає на результати розслідування кримінальних проваджень.

У Постанові Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 року № 4 “Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів” [2] *під обладнанням, призначеним для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів* слід розуміти апарати, пристрої, прилади, за допомогою яких ці засоби й речовини виготовляються (наприклад, конденсаційна труба, випарник, генератор пари, прес, необхідні для виготовлення гашишу), чи окремі вузли, деталі відповідного агрегату (наприклад, насос для відсмоктування фільтра при перегонці опію). Використані для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів побутові предмети (кухонний посуд, млинок для кави, м'ясорубка тощо) обладнанням, призначеним для цієї мети, за змістом закону не визнаються. Не належать до зазначеного обладнання і такі предмети медичного призначення, як шприци, стандартні флакони для розфасування ліків, скляні відвідні трубки та ін.

Звідси можна стверджувати про те, що за специфікою злочинних дій з використанням обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, слід вести мову про їх суб'єкта зі своєрідними кримінально-психологічними характеристиками.

Так, В. Ю. Шепітько під особою суб'єкта аналогічних дій розуміє сукупність психологічних властивостей, характерних для осіб, що вчиняють злочини [3, с. 155]. Він же наголошує на тому, що вивчення особистості злочинця вимагає ґрунтовного дослідження психологічного механізму конкретної протиправної поведінки, мотивації самого діяння, вивчення ролі та співвідношення індивідуальних психологічних і соціально-культурних чинників у формуванні делінквента й протиправної поведінки загалом.

Разом із цим, Н. А. Запорощенко вважає, що до відомостей про особу злочинця, які слід з'ясувати під час досудового розслідування, слід відносити: вік; стать; громадянство; місце народження; освіта та спеці-

альність; трудова діяльність; місце роботи (навчання); сімейний стан; судимість; стан здоров'я; стосунки з особами, які вживають наркотичні засоби та психотропні речовини, у місцях незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів; співучасть у вчиненні злочину (кількість співучасників, роль у групі) тощо [4, с. 118].

У той час, С. А. Роганов визначає наступні ознаки осіб, які займаються виготовленням наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів: відомості соціально-демографічного характеру (стать, вік, рід заняття, освіта, сімейний стан); відомості виробничо-побутового характеру (поведінка на місці роботи, навчання, за місцем проживання); відомості соціально-правового характеру (судимість, раніше вчинення адміністративних правопорушень) [5, с. 81].

Виключно психологічні позиції окреслюють індивідуальну структуру особи, що складається з таких чотирьох підструктур: *спрямованість особи* (потяги, бажання, інтереси, ідеали, світогляд, переконання), що формується у процесі виховання; *досвід* (знання, вміння, навички і звички, набуті особистим досвідом, навчанням, але вже з помітним впливом біологічних якостей особи); *індивідуальні особливості окремих психічних процесів як форм відображення* (емоції, відчуття, мислення, сприймання, увага, почуття, воля, пам'ять); *біопсихічні властивості*, що поєднують темперамент особи, її статеві і вікові якості, а також патологічні зміни [6, с. 128].

Отже, більшість дослідників (правників, психологів, ін.) поєднують елементи характеристики особистості злочинця в такі групи: а) соціальні – соціальний статус, освіта, національність, сімейний стан, професія тощо; б) психологічні – світогляд, переконання, навички, звички, емоції, відчуття, темперамент, психічні пізнавальні процеси й ін.; в) фізіологічні – анатомічні і функціональні ознаки, біохімічні особливості крові, слини тощо.

Зважаючи на наведені позиції, у межах характеристики особи делінквента як елемента криміналістичної характеристики незаконних дій з обладнанням для виготовлення наркотиків, необхідно враховувати багатоплановість та різноманітність діяння, що випиває із багатогранності прояву самого незаконного виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів.

Враховуючи вищевикладене, а також інші погляди науковців [7, с. 125; 8, с. 5; 9, с. 189; 10, с. 135; 11, с. 158], рекомендуємо композицію спеціального психологічного пізнання особи, що вчинила незаконні дії з обладнанням для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів, яка передбачає наступні групи відомостей:

1) загальні дані: вік, стать, час і місце народження, національність, освіта, професія і фах, посада, місце проживання, родинний стан тощо;

2) життєвий шлях: характеристика місця народження, навчальні заклади, в яких навчався, кар'єрне зростання тощо;

3) поведінка: домінуючий емоційний тонус (настрій; рівень азарту; реакція на труднощі); особливості прояву волі, емоцій і почуттів; поведінка особистості у складних та екстремальних ситуаціях тощо;

4) темперамент і характер: тип темпераменту з особливостями прояву таких рис, як: товарищескість і емоційність; властивості характеру, що виражають ставлення: до людей, речей, самого себе; домінуючі риси характеру (первинні риси, вторинні риси, кардинальні риси);

5) мотивація злочинної поведінки: домінуючі потреби, цінності, інтереси, ідеали;

6) соціальна адаптація: соціальне оточення, сприйняття соціальної ситуації, самооцінка;

7) здібності: загальні (швидкість мовлення, рівень оперування цифрами, легкість запам'ятовування, особливості вирішування проблемних завдань й ін.); спеціальні (спроможність розвивати контакти, впливати на людей, привертання їх до себе; вміння розбиратися в людях тощо).

8) залежність від наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів;

9) співучасть у вчиненні злочину (кількість співучасників, роль у групі) й ін.

Поряд із цим, зауважимо, що у криміналістиці та юридичній психології фактично склалося два напрями процесу вивчення особистості злочинця: 1) вивчення конкретного суб'єкта за його кримінально-психологічними ознаками; 2) вивчення делінквента під час розслідування злочину. Пізнання особи, яка здійснює незаконні дії з обладнанням для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів за залишеними слідами, а також за механізмом вчинення злочину дає підстави здійснити опис кваліфікуючих ознак таких осіб.

Так, зокрема, аналіз обвинувальних вироків ЄДРСУ щодо засуджених осіб за незаконні дії з обладнанням для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів дає підстави зробити наступні висновки щодо їх характеристик (2016-2020 рр.) [12]. Серед осіб, які вчинили злочини, чоловіки складають 92,0 %, жінки – 8,0 %; насамперед, це громадяни України, іноземці складають лише 2,0 %.

Щодо показників освіти, то за результатами проведеного нами опрацювання статистичних даних, серед усіх засуджених за статтею 313 КК України 9,0 % мали неповну середню освіту, 23,0 % – середню, 29,0 % – середню спеціальну, 1,0 % – незакінчену вищу, 12,0 % – вищу (у 25,0 % встановити освіту особи не вдалося).

Серед засуджених осіб за незаконні дії з обладнанням, призначеним для виготовлення амфетаміну, 27,3 % мали середню освіту, 50,0 % – середню спеціальну освіту, 13,6 % – вищу (9,1 % – не встановлено). У той час, із засуджених осіб за незаконні дії з обладнанням, призначеним для виготовлення метамфетаміну, 7,1 % мали неповну середню освіту; 23,2 % – середню освіту, 16,1 % – середню спеціальну освіту, 16,1 % – вищу та незакінчену вищу освіту (37,5 % – не встановлено); з засуджених осіб за незаконні дії з обладнанням, призначеним для виготовлення опію, 21,4 % мали неповну середню освіту; 21,4 % – середню освіту, 35,7 % – середню спеціальну освіту (21,5 % – не встановлено); з засуджених осіб за незаконні дії з обладнанням, призначеним для виготовлення канабісу, 25 % мали середню освіту, 50 % – середню спеціальну освіту, 25 % – вищу освіту.

Щодо сімейного стану, то серед усіх засуджених за статтею 313 КК України, 20,0 % були одружені; 60,0% – не одружені, 1 % – вдівці, по 4,0 % проживали у цивільному шлюбі та були розлучені відповідно (щодо 11,0 % осіб сімейний стан не встановлено).

Засуджені особи за незаконні дії з обладнанням, призначеним для виготовлення амфетаміну, 9,1 % були одружені; 81,9 % – не одружені, 4,5 % – розлучені (щодо 4,5 % осіб сімейний стан не встановлено). З числа засуджених осіб за незаконні дії з обладнанням, призначеним для виготовлення метамфетаміну, 21,4 % були одружені; 53,4 % – не одружені, 1,8 % – вдовець, 3,6 % – розлучені та проживали у цивільному шлюбі відповідно (щодо 14,2 % осіб сімейний стан не встановлено). Серед засуджених осіб за незаконні дії з обладнанням, призначеним для виготовлення опію, 14,3 % – були одружені; 50,0 % – не одружені, 7,1 % – розлучені (щодо 28,6 % осіб сімейний стан не встановлено). Щодо засуджених осіб за незаконні дії з обладнанням, призначеним для виготовлення канабісу, 50 % – були одружені та не одружені відповідно.

Щодо трудової діяльності та зайнятості, то серед усіх засуджених за статтею 313 КК України 81,0 % не працювали і не навчались, у 1,0 % – навчались у закладі вищої освіти, у 13,0 % – офіційно працевлаштовані (щодо 5,0 % трудова діяльність не встановлена). Так, зокрема, серед засуджених осіб за незаконні дії з обладнанням, призначеним для виготовлення метамфетаміну, 76,9 % ніде не працювали і не навчались, 14,2 % – офіційно працевлаштовані, 1,8 % – навчались у вищому навчальному закладі (7,1 % – трудова діяльність не встановлена). Щодо засуджених осіб за незаконні дії з обладнанням, призначеним для виготовлення опію, то переважна більшість делінквентів не працювали і не навчались. 25,0 % з числа засуджених осіб за незаконні дії з обладнанням, призначеним для виготовлення канабісу, не працювали і не навчались, 50% – офіційно працевлаштовані, (щодо 25,0 % осіб – трудова діяльність не встановлена).

Аналіз досвіду злочинної діяльності за результатами вивчення обвинувальних вироків засвідчує, що серед усіх засуджених за статтею 313 КК України – 45,0 % раніше не притягувались до кримінальної відповідальності, 24,0 % – один раз раніше судимі за вчинення злочинів (з яких 69,0 % – за злочини в сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів), 11,0 % – два рази раніше судимі за вчинення злочинів (з яких 80,0 % – хоча один раз за злочин в сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів), 20,0 % – три рази і більше раніше судимі за вчинення злочинів, з яких всі хоча б один раз за злочини в сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів.

У той час, 50,0 % засуджених осіб за незаконні дії з обладнанням, призначеним для виготовлення амфетаміну, раніше не притягувались до кримінальної відповідальності, 31,8 % – один раз раніше судимі за вчинення злочинів (з яких 85,7 % – за злочини в сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів), 18,2 % – мали дві судимості за вчинення злочинів (з яких 75,0 % – хоча один раз за злочин в сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів). З числа засуджених осіб за незаконні дії з обладнанням, призначеним для виготовлення метамфетаміну, 50,0 % раніше не притягувались до кримінальної відповідальності, 25,0 % – один раз раніше судимі за вчинення злочинів (з яких 50,0 % – за злочини в сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів), 5,4 % – два рази раніше судимі за вчинення злочинів, всі раніше хоча один раз за злочин в сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, 19,6 % – три рази і більше раніше були судимі за вчинення злочинів, з яких всі – хоча один раз за злочини в сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів. Серед засуджених осіб за незаконні дії з обладнанням, призначеним для виготовлення опію, всі раніше притягувались до кримінальної відповідальності, з яких 14,2 % – один раз, 21,5 % – два рази, 64,3 % – три рази і більше раніше судимі за вчинення злочинів, з яких всі – хоча б один раз за злочин в сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів. Щодо засуджених осіб за незаконні дії з обладнанням, призначеним для виготовлення канабісу, то ні хто раніше не притягувався кримінальної відповідальності.

Узагальнюючи наведені статистичні показники, а також результати емпіричних досліджень, можна сформулювати портрет суб'єкта, який вчиняє незаконні дії з обладнанням для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів – це чоловіки, громадяни України, неодружені, які здебільшого не працюють, не навчаються, з базовою професійно-технічною та загальною середньою освітою, рідше – вищою,

вчиняють злочин одноособово, як правило мають судимості. Можна також стверджувати, що психологічним механізмом такої поведінки, як правило, є особистісна невизначеність: відсутнє стійке уявлення про себе та уподібнення з певною людиною, групою, соціальним середовищем у цілому, наявне підсвідоме бажання відгородитися від будь-якого проникнення в свій внутрішній світ. Дефіцит активного соціального спілкування призводить до втрати раніше існуючих соціальних ролей, пізніше – до ігнорування чинних соціальних норм.

Слід зазначити, що велике значення для попередження, своєчасного виявлення та розслідування фактів незаконного обігу обладнання для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів становить чітке уявлення правоохоронців щодо особи, яка є потенційним суб'єктом кримінального правопорушення за ознаками викрадення, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. З урахуванням реалій сьогодення, окрім очікуваних професійних злочинців, раніше засуджених за незаконне нарковиробництво, до кола інтересу правоохоронних органів мають потрапляти особи, які виготовляють наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги для особистого та внутрішньогрупового споживання, а також для збуту іншим споживачам:

- наукові співробітники науково-дослідницьких інститутів, технологи, хіміки-лаборанти хімфармпідприємств, заводів хімічної промисловості, де виготовляються реактиви, що можуть бути використані як вихідна сировина для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів;
- студенти фармакологічних та фармацевтичних навчальних закладів тощо;
- аптечний персонал, що має відношення до виготовлення наркотичних або психотропних лікарських препаратів;
- працівники галузевих хімлабораторій (водії, експедитори, прибиральниці, комірники, тощо);
- «блогери» або відвідувачі сайтів наркотичної спрямованості, користувачі інших електронних ресурсів аналогічного напрямку тощо.

Характеристика середньостатистичного злочинця, який вчинив кримінальне правопорушення за ознаками статті 313 КК України та визначення кола ймовірних суб'єктів аналогічних злочинів, дає підґрунтя для розробки заходів щодо попередження та своєчасного виявлення незаконних дій з обладнанням для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів.

Відомості щодо суб'єктів таких незаконних дій мають бути враховані під час:

- досудового розслідування інших кримінальних правопорушень у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів;
- оцінки криміногенної ситуації на території обслуговування органу поліції;
- оперативній розстановці особового складу територіального органу поліції;
- організації оперативного обслуговування об'єктів і приміщень легального обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів;
- моніторингу інтернет-мережі та електронних ресурсів тощо.

Таким чином, злочинцям у межах даного класового розмежування притаманні певні індивідуалізовані показники (зокрема, недостатня соціальна адаптованість; певний рівень криміналізованості суб'єкта у сфері незаконного обігу наркотиків; істотні зміни мотиваційно-потребової сфери особистості), що здійснюються вплив на побудову механізму вчинення незаконних дій з обладнанням для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів.

Проведене нами визначення найбільш характерних соціально-демографічних та індивідуально-психологічних особливостей дає змогу в подальшому вірно інтерпретувати наявну інформацію про суб'єктів вчинення незаконних дій з обладнанням для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів. За рахунок усвідомлення та врахування працівниками правоохоронних органів кримінально-психологічних особливостей, притаманних даним суб'єктам злочинів, можна зменшити ризик помилки при пошуку, сприйманні й оцінці професійно значущих фактів на шляху попередження, викриття та розслідування аналогічних протиправних діянь, вирішення інших правоохоронних завдань тощо.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року (зі змінами та доповн. станом на 15.07.2021). *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст. 131.
2. Про судову практику в справах про злочини в сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 року № 4. *Вісник Верховного Суду України*. 2002. № 4.

3. Шепітько В. Ю. Криміналістика. Енциклопедичний словник / за ред. В. Л. Тація. Харків : Право, 2001. 560 с.
4. Запорощенко Н.А. Класифікація місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. *Підприємництво, господарство і право*. 2010. № 4. С. 118–120.
5. Роганов С. А. Синтетические наркотики: вопросы расследования преступлений. СПб : Питер, 2001. 224 с.
6. Юридична психологія: підручник / за заг. ред. Є.М. Моїсеєва. К.: КНТ, 2007. 360 с.
7. Медведєв В. С. Кримінальна психологія: підручник. К.: Атіка, 2004. 368 с.
8. Aleksandrov, D., Okhrimenko, I., Medvediev, V., Moiseieva, O., & Prontenko, K. (2020). Psychoprophylactic Correction of the Individual Psychological Factors of Narcotism. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*, 11(2), 01-17. <https://doi.org/10.18662/brain/11.2/71>
9. Wichsova, J., & Horakova, A. (2018). Perioperative Ethics and Patient Safety. *Postmodern Openings*, 9(4), 184-196. <https://doi.org/10.18662/po/51>
10. Aleksandrov, D., Okhrimenko, I., Olefir, O., Dmytrieva, I., & Ivanenko, A. (2021). Psychological Factors of the Formation of Communicative Components of Adolescent Addicts. *Applied Linguistics Research Journal*, 5(4), 134-144. doi: 10.14744/alrj.2021.29863
11. Протидія незаконному обігу наркотичних засобів : навч. посіб. / за ред. проф. О. М. Джужи. К.: Нац. акад. внутр. справ, 2011. 312 с.
12. Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://reyestr.court.gov.ua/>